

Britse Bribery Act: het einde van de 'facilitation payments'?

Max Vermeij en Enide Perez¹

Binnenkort moet iedere Nederlandse onderneming met een band met het Verenigd Koninkrijk Bribery Act-proof zijn. Van een dergelijke band kan al sprake zijn als een onderneming een vestiging of inrichting in het Verenigd Koninkrijk heeft, ook al gaat het daarbij om activiteiten van volstrekt ondergeschikt belang.

In het Verenigd Koninkrijk wordt met "fear and trembling" uitgekeken naar de inwerkingtreding van de Bribery Act 2010.² Niet alleen voor Britse, maar ook voor Nederlandse (rechts)personen betekent de nieuwe Bribery Act een verzwaring van het anticorruptieregime.

Waar zit hem die verzwaring in? Veel landen, waaronder Nederland, hebben hun anticorruptiewetgeving gemodelleerd naar het OESO-anticorruptieverdrag.³ In onderdeel 9 van het officiële commentaar op het OESO-Verdrag worden 'small facilitation payments' uitgezonderd van de in art. 1 van het verdrag genoemde strafbare betalingen. In Nederland worden 'facilitation payments', op basis van het opsporings- en vervolgingsbeleid van het Openbaar Ministerie, ongemoeid gelaten.⁴

De nieuwe Bribery Act kent echter geen uitzondering voor 'facilitation payments'. Gezien de ruime territoriale reikwijdte van de Bribery Act, en de quasi-automatische strafrechtelijke aansprakelijkheid die deze wet creëert voor bedrijven die omkoping binnen hun gelederen niet weten te voorkomen, lopen ook Nederlandse bedrijven gevaar.

Na een korte schets van de Nederlandse strafbaarstellingen op het gebied van omkoping, zal in dit artikel de kritiek van de OESO op de oude Britse anticorruptiewetgeving beschreven worden, gevolgd door een beschrijving van de nieuwe wet. Hierna zullen de voornaamste overeenkomsten en verschillen met de Nederlandse anticorruptiewetgeving belicht worden. Uit deze vergelijking zal afgeleid worden welke gevolgen de invoering van de Bribery Act zal kunnen hebben voor Nederlandse (rechts)personen, en welke stappen gezet kunnen worden om onaangename verrassingen te voorkomen.

Anticorruptiewetgeving in Nederland

Het aanbieden, beloven of geven van een voordeel aan (ofwel het 'actief' omkopen van) ambtenaren en rechters in eigen land, en de 'passieve' pendant daarvan (het zich laten omkopen) waren in Nederland al strafbaar gesteld voor de totstandkoming van het OESO-Verdrag.⁵ Dat geldt ook voor de actieve en passieve niet-ambtelijke omkoping.⁶

Naar aanleiding van het OESO-Verdrag is de Nederlandse wetgeving op het gebied van omkoping per 1 februari 2001 ingrijpend gewijzigd. Bij een aantal bepalingen werd de strafmaat (soms fors) verhoogd. Bovendien kreeg Nederland rechtsmacht over in het buitenland gepleegde corruptie, doordat omkoping van een Nederlandse ambtenaar in het buitenland (door een Nederlander of een buitenlander) strafbaar werd gesteld. Vervolging is mogelijk als het feit tevens strafbaar is in het land van plegen.⁷ Ook werd het omkopen van een buitenlandse ambtenaar (door een Nederlander)⁸ strafbaar gesteld.

In Nederland worden 'facilitation payments', op basis van het opsporings- en vervolgingsbeleid van het Openbaar Ministerie, ongemoeid gelaten

Auteurs

1. Mr. M.J.N. Vermeij en mr. E.Z. Perez zijn werkzaam als strafrechtadvocaat te Den Haag.

Noten

2. De oorspronkelijk beoogde inwerkingtreding per 1 oktober 2010 werd eerst al

verschoven naar april 2011. Op 31 januari 2011 maakte het Britse Ministerie van Justitie bekend dat ook die datum niet gehaald zal worden in afwachting van nog te ontwikkelen ministerieel beleid over de 'adequate procedures defence'. Zie ook voetnoten 14, 15 en 16.

3. Convention on Combating Bribery of

Foreign Public Officials in International Business Transactions, op 17 december 1997 te Parijs tot stand gekomen, *Trb.* 1998, 54.

4. Zie de 'Aanwijzing opsporing en vervolging ambtelijke corruptie in het buitenland' (*Stcr.* 2 juli 2007, 124, p. 14).

5. Art. 177, 177a en 178 Sr respectievelijk

art. 362, 363 en 364 Sr.

6. Art. 328ter Sr. Dit artikel is van aard van zowel binnenlands als in internationale (handels)relaties toepasbaar geweest.

Zie J.F.L. Roording, 'Corruptie in het Nederlandse strafrecht', *DD* 2002, p. 141.

7. Art. 4 sub 10 en art. 6 sub 1 Sr.

8. Art. 5 lid 1 sub 1 Sr.

PUNCH, OR THE LONDON CHARIVARI.—SEPTEMBER 15, 1866.

BRIBERY AND CORRUPTION.

HON. MEMBER (on Terrace of Parliament Palace). "O, YOU HORRID DIRTY OLD RIVER!"
FATHER THAMES. "DON'T YOU TALK, MISTER WHATSYERNAME! WHICH OF US HAS THE CLEANER HANDS, I WONDER!"

© The Print Collector/Alamy. Bribery and Corruption 1866, Father Thames asks a Member of Parliament.

Zogeheten 'facilitation payments', waarmee de geveer normale, geoorloofde, ambtelijke handelingen beoogt te bespoedigen, vallen buiten het bereik van de OESO-verplichting tot strafbaarstelling van omkoping. In Nederland vallen 'facilitation payments' formeel wel onder de strafbaarstellingen uit het Wetboek van Strafrecht, maar wordt in het opsporings- en vervolgingsbeleid de soepeler OESO-koers aangehouden.⁹

De OESO-kritiek op de Britse anticorruptiewetgeving

De Britse anticorruptiewetgeving die door de Bribery Act zal worden vervangen, bestaat uit een samenstel van (straf)bepalingen die deels een wettelijke¹⁰ en deels een 'common law'-basis hebben. Al vanaf de ratificatie van het OESO-Verdrag door het Verenigd Koninkrijk in 1998 is door de OESO – meer in het bijzonder de Working Group on Bribery – uitvoerig uiteengezet op welke punten zij het bestaande Britse strafrechtstelsel tekort vond schieten waar het corruptiebestrijding betref.

Zo signaleerde de Working Group onder andere dat de bestaande Britse wetgeving niet van toepassing was op de omkoping van buitenlandse ambtenaren. Een andere tekortkoming, aldus de OESO, is dat een onderdaan van

het Verenigd Koninkrijk die een *buitenlandse* ambtenaar omkoopt door tussenkomst van een (niet-Britse) entiteit in een ander land, niet vervolgd kan worden als functioneel pleger van deze omkoping.¹¹ Het misbruik maken van buitenlandse entiteiten is echter juist een veelvoorkomende *modus operandi* onder omkopers, aldus wederom de OESO.¹² Met de Bribery Act 2010 wordt tegemoetgekomen aan de OESO-kritiek.

De Bribery Act 2010

De Bribery Act bevat een aantal artikelen dat betrekking heeft op *omkoping in het algemeen* ('general bribery offences'), een artikel over de *omkoping van buitenlandse ambtenaren*, en een aantal artikelen dat ziet op het *niet voldoen aan de zorgplicht om omkoping te voorkomen* ('failure of commercial organisations to prevent bribery'). Daarnaast is in de Bribery Act ook een aantal bepalingen opgenomen dat betrekking heeft op (onder andere) de territoriale reikwijdte van de wet, hetgeen van belang is voor Nederlandse bedrijven, en op de hoogte van de straffen die opgelegd kunnen worden.

Actieve en passieve omkoping en omkoping van buitenlandse ambtenaren

De 'general bribery offences' zijn opgenomen in art. 1 tot en met 5 Bribery Act. Actieve omkoping vindt men terug in art. 1 Bribery Act en de passieve omkoping in art. 2 Bribery Act. De strafbaarstelling van omkoping van buitenlandse ambtenaren is te vinden in art. 6 Bribery Act. De omkoper moet de bedoeling hebben om deze persoon in diens hoedanigheid van ambtenaar om te kopen, om zodoende een zakelijk voordeel te behalen, bijvoorbeeld het behouden van omzet of het verkrijgen van meer omzet. De gift kan direct of via een derde worden gegeven aan de ambtenaar of aan een door hem aangewezen partij.

Failure to prevent bribery'

Art. 7 Bribery Act draagt de titel 'Failure of commercial organisations to prevent bribery' en draait om de op bepaalde ondernemingen ('relevant commercial organisations') rustende plicht om omkoping te voorkomen. Een onderneming kan gestraft worden indien een met de onderneming verbonden persoon een derde omkoopt, met de bedoeling om de betreffende onderneming zakelijk te bevoordelen. Het begrip 'relevant commercial organisation' is bijzonder ruim en omvat (naast Britse rechtspersonen) alle 'vreemdrechtelijke' rechtspersonen en partnerships die hun bedrijf (deels) uitoefenen binnen het Verenigd Koninkrijk.

'Verbondenheid met een onderneming' in de zin van dit artikel bestaat indien iemand voor of ten behoeve van een onderneming diensten verleent, in welke hoedanigheid dan ook. Bij een werknemer wordt (behoudens tegenbewijs) verbondenheid aangenomen. Er hoeft geen sprake te zijn van een formele band, noch is vereist dat de onderneming controle heeft over de verbonden persoon. Het is denkbaar dat een dochteronderneming in de zin van de

De strafbaarheid van ondernemingen voor 'failure to prevent bribery' heeft een zeer ruime territoriale werking

Bribery Act 'verbonden' is met elk van haar aandeelhouders (ook bij zeer kleine participaties), als er maar sprake is van een relevante band tussen de door beide partijen gedreven ondernemingen.¹³

In art. 7 Bribery Act is voorzien in een mogelijkheid om te ontkomen aan strafrechtelijke aansprakelijkheid voor omkoping die gepleegd is door een 'verbonden persoon'. De onderneming dient dan te bewijzen dat adequate procedures bestonden, bedoeld om dergelijk gedrag te voorkomen. De Bribery Act bevat geen definitie van 'adequate procedures', doch in art. 9 van de wet is vermeld dat van overheidswege richtlijnen gegeven moeten worden op basis waarvan ondernemingen hun anti-omkopingsprocedures kunnen vormgeven. De Britse regering heeft aangegeven dat de richtlijnen die gegeven zullen worden niet erg gedetailleerd, maar juist 'flexible and indicative' zullen zijn.¹⁴ Door de 'GC100'¹⁵ en door Transparency International zijn inmiddels conceptrichtlijnen opgesteld, nu de richtlijnen van overheidswege nog steeds niet verschenen zijn.¹⁶

Strafbaarheid van rechtspersonen en 'senior officers'

In art. 14 Bribery Act is beschreven dat 'senior officers' strafbaar zijn voor actieve en passieve omkoping en omkoping van buitenlandse ambtenaren indien

- 1) de rechtspersoon strafbaar is voor omkoping; en
- 2) de 'senior officer' heeft ingestemd met het strafbare gedrag of dit gedrag heeft bevorderd ('consent or connivance').

Het begrip 'senior officer' omvat directeuren, managers en soortgelijke functionarissen.¹⁷ Vereist is dat de 'senior officer' een 'close connection' heeft met het Verenigd Koninkrijk. Dat is het geval wanneer hij de Britse nationaliteit heeft of in het Verenigd Koninkrijk verblijf houdt.¹⁸ Het grootste obstakel om tot een veroordeling op basis van art. 14 Bribery Act te komen, zal waarschijnlijk gevormd worden door het vereiste dat *allereerst* de rechtspersoon waar de 'senior officer' aan verbonden is, strafbaar moet zijn. De Bribery Act brengt namelijk geen verandering in de manier waarop tot strafbaarheid van een rechtspersoon kan worden gekomen in het Britse strafrecht. Dat kan (bij doleuze delicten) via de in de rechtspraak ontwikkelde 'identification doctrine': de gedragingen en de geestesgesteldheid van natuurlijke personen kunnen toegerekend worden aan een rechtspersoon.¹⁹ Die gedragingen gelden dan als 'eigen gedragingen' van de rechtspersoon. Vereist is echter dat de natuurlijke personen die de gedragingen verricht hebben, de 'controlling mind and will' van de rechtspersoon moeten ver-

De meest in het oog springende koerswijziging is de introductie van strafrechtelijke aansprakelijkheid van bedrijven die omkoping niet hebben weten te voorkomen

tegenwoordigen. Op dit vereiste stuiten thans veel veroordelingen af, en dit zal na de inwerkingtreding van de Bribery Act 2010 waarschijnlijk niet veranderen.

Territoriale reikwijdte van de wet en hoogte van de straffen

De reikwijdte van de Bribery Act is geregeld in art. 12. De Bribery Act kan niet alleen worden overtreden binnen het territorium van het Verenigd Koninkrijk, maar ook (daarbuiten) door een persoon met een nauwe band ('close connection') met het Verenigd Koninkrijk. Van een 'close connection' met het Verenigd Koninkrijk is niet alleen sprake bij Britse onderdanen, maar ook bij personen die doorgaans verblijf houden binnen het Verenigd Koninkrijk ('ordinarily resident'), en bij entiteiten die zijn opgericht naar Brits recht (maar bijvoorbeeld wel buiten het Verenigd Koninkrijk actief zijn).

De in art. 7 Bribery Act geregelde strafbaarheid van ondernemingen voor 'failure to prevent bribery' heeft een zeer ruime territoriale werking. Aan de eis dat de normadessaat (de strafbare 'relevant commercial organisation') 'zaken doet' in het Verenigd Koninkrijk, zou wel eens snel voldaan kunnen zijn. De strafbaarstelling heeft namelijk ook betrekking op bedrijven die slechts 'part of a business' uitvoeren in het Verenigd Koninkrijk. Niet ondenkbaar is dat één enkele transactie met het Verenigd Koninkrijk zou kunnen volstaan.²⁰ Bovendien is niet vereist dat de 'gelieerde persoon' die de omkopingshandelingen daadwerkelijk heeft verricht een band met het Verenigd Koninkrijk heeft.

De straffen die aan overtreders van de Bribery Act uitgedeeld kunnen worden variëren, al naar gelang het delict vervolgd wordt als 'petty crime' en de zaak voor een lagere rechter (zonder jury) komt, of vervolgd wordt als 'indictable offence', in welk geval de zaak voor de Crown Court komt (de 'zwaarste' strafrechter in eerste aanleg). Indien vervolgd als 'petty crime', kan maximaal twaalf maanden gevangenisstraf opgelegd worden en/of een boete van maximaal GBP 5000, terwijl de Crown Court maxi-

9. Zie noot 4.

10. De 'Prevention of Corruption Act 1906' en de 'Public Bodies Corrupt Practices Act 1889'.

11. De in het Britse strafrecht gebruikte term is 'secondary liability'. Dit begrip komt globaal neer op wat in het Nederlandse strafrecht verstaan wordt onder functioneel daderschap dan wel (afhankelijk van de feiten) medeplichtigheid. Zie E. Gritter, *Effectiviteit en aansprakelijkheid in het economisch ordeningsrecht* (diss. Gronin-

gen) 2003, p. 380 e.v.

12. Rapport van 16 oktober 2008 van de 'Working Group on Bribery in International Business Transactions' van de OESO over het Verenigd Koninkrijk (hierna: 'OESO-rapport'), p. 16.

13. Joint Committee on the Draft Bribery Bill, Examination of Witnesses, Questions 200-219, 2 juni 2009.

14. Brief van Lord Bach, Parliamentary Under Secretary of State, Ministry of Justice uit december 2009.

15. Association of General Counsel and Company Secretaries of the FTSE100, een beroepsvereniging van bedrijfsjuristen van beursgenoteerde bedrijven.

16. Zie www.ld.practicallaw.com/6-386-2861 voor de GC100-guidance. De guidance van Transparency International is verschenen in juli 2010 ('The 2010 UK Bribery Act adequate procedures').

17. Art. 14(4)a Bribery Act.

18. Art. 12(4) Bribery Act.

19. Bij 'offences of strict liability', waarbij

alleen de blote feiten (en geen opzet) bewezen hoeven te worden, kan ook gewerkt worden met de leer van de 'vicarious liability', waarbij een rechtspersoon plaatsvervangend aansprakelijk gehouden wordt voor de gedragingen van werknemers. Art. 14 Bribery Act is een voorbeeld van een 'offence of strict liability'.
20. Zie bijv. de Explanatory Notes to the Bribery Act 2010, par. 48.

maal tien jaar gevangenisstraf en/of een (ongelimiteerde) boete kan opleggen.

Overeenkomsten en verschillen met de Nederlandse wetgeving

Zoals uit het voorgaande blijkt, komen de strafbaarstellingen in de Bribery Act in grote mate overeen met die in de Nederlandse wetgeving. De actieve en passieve omkoping van art. 1 respectievelijk art. 2 Bribery Act vinden we in grote lijnen terug in art. 177, 177a en 328ter lid 2 Sr respectievelijk art. 362, 363 en 328ter lid 1 Sr. Omkoping van buitenlandse ambtenaren, als bedoeld in art. 6 Bribery Act, is in Nederland ook vervolgbaar op grond van art. 177 en 177a jo. art. 5 lid 1 sub 1 Sr.

De 'senior officers' die op grond van art. 14 Bribery Act strafbaar zijn (mits de onderneming strafbaar is) als zij hebben ingestemd met het strafbare gedrag of als zij dat gedrag hebben bevorderd, zouden naar Nederlands recht zeer waarschijnlijk met succes kunnen worden vervolgd als feitelijk leidinggever of opdrachtgever ex art. 51 Sr, welke strafbaarheid net als in het Verenigd Koninkrijk accessoir is aan het plegen van een strafbaar feit door de rechtspersoon.

Zowel onder de Bribery Act als onder de Nederlandse wet zijn zogeheten 'facilitation payments' strafbaar – met dien verstande dat het Nederlandse Openbaar Ministerie in deze gebonden is aan een beleidsregel waarin vervolging als 'niet-opportuun' aangemerkt wordt voor zover (kort samengevat) de 'facilitation payments' bestaan uit kleinere bedragen, betaald aan lagere ambtenaren.²¹

De introductie van de strafrechtelijke aansprakelijkheid van bedrijven die omkoping, gepleegd door (bijvoorbeeld) hun werknemers, niet hebben weten te voorkomen (art. 7 Bribery Act) vormt wel de meest in het oog springende koerswijziging ten opzichte van de bestaande Britse wetgeving. Deze bepaling gaat ook verder dan de Nederlandse wetgeving, aangezien in de Bribery Act op dit punt sprake is van een omgekeerde bewijslast: een bedrijf is strafbaar voor omkoping die door (bijvoorbeeld) een werknemer gepleegd is, tenzij het bedrijf aantoont dat er toereikende maatregelen getroffen waren ter voorkoming. In de Nederlandse situatie zou het Openbaar Ministerie moeten aantonen dat de rechtspersoon niet de nodige zorg betracht heeft.²²

Wat betekent de invoering van de Bribery Act voor Nederlandse bedrijven?

Als een werknemer, of een andere aan de onderneming gelieerde persoon, waar ook ter wereld, iemand omkoopt, met als doel een voordeel voor de onderneming te genereren, dan is de onderneming per definitie (mede)schuldig aan die omkoping, zo bepaalt art. 7 Bribery Act, tenzij de onderneming aantoont dat men adequate procedures had om omkoping te voorkomen.

Met de extraterritoriale reikwijdte van art. 7 Bribery Act kan dit verstrekkende gevolgen hebben voor Nederlandse ondernemingen. Als een Nederlandse onderneming een deel van haar bedrijfsvoering in het Verenigd Koninkrijk heeft, kan zij op basis van art. 7 Bribery Act strafbaar zijn en in het Verenigd Koninkrijk worden vervolgd voor 'failure to prevent bribery'. Het kan dan bijvoorbeeld gaan om een in Nederland opgerichte en in Nederland gevestigde onderneming, met een dochteronderneming in Litouwen, waarvan

een Litouwse werknemer op een zakenreis naar Japan een daar gevestigde Deense zakenpartner omkoopt om aldus zaken voor het bedrijf te genereren, waarvoor het Nederlandse bedrijf dan in het Verenigd Koninkrijk strafrechtelijk aansprakelijk is – indien dat bedrijf mede zaken doet ('carries on part of a business') aldaar.

How to comply?

Art. 7 Bribery Act – de strafbaarheid van ondernemingen voor 'failure to prevent bribery' – is zonder twijfel het meest in het oog springende onderdeel van deze nieuwe Britse wet. Op dit moment zijn richtlijnen van overheidswege, waaruit afgeleid zou kunnen worden in welke gevallen een beroep op het 'adequate procedures'-verweer mogelijk is, nog niet voorhanden.

Gezien de te verwachten globale aard van de richtlijnen zal het op de rechterlijke macht aankomen om per geval te onderzoeken wat voor de te berechten onderneming 'adequate procedures' zouden zijn geweest. Daarbij zal naar verwachting gewicht toekomen aan de omvang en het vermogen van de onderneming. Ook de 'exposure' zal een factor (ofwel: de basis voor een verweer) kunnen zijn: omkopingsrisico's kunnen immers per land en per regio verschillen. Wat in Denemarken een 'adequate procedure' is, zal waarschijnlijk niet voldoen in een land dat onderaan de Corruption Perception Index bungelt.²³ Kleine ondernemingen, opererend in gebieden met weinig risico, kunnen wellicht al een beroep op de 'adequate procedures'-clausule doen als ze kunnen aantonen dat het gehele personeelsbestand volledig op de hoogte is gesteld van hun anticorruptiebeleid.

Op basis van de reeds verschenen conceptrichtlijnen van andere partijen kan wel een aantal hoofdthema's onderscheiden worden, zoals de eindverantwoordelijkheid van het topmanagement bij de corruptiepreventie (met inbegrip van de zorg voor de juiste 'tone from the top'), de praktische verantwoordelijkheid van de compliance officer binnen het bedrijf, het vastleggen van het anticorruptiebeleid in een gedragscode, training van medewerkers en het kritisch kijken naar zakenrelaties. Ook kan gedacht worden aan het instellen van klokkenluidersregelingen zodat medewerkers (zonder vrees voor hun carrière) gevallen van omkoping kunnen melden, of een 'ethics hotline' waar medewerkers met praktische vragen terecht kunnen. Waar mogelijk (bijvoorbeeld bij joint ventures) dient in contracten met leveranciers en dienstverleners een bepaling opgenomen te worden waardoor een overeenkomst ontbonden kan worden indien het vermoeden bestaat dat sprake is van omkoping.

Conclusie

Iedere Nederlandse onderneming met 'een' band met het Verenigd Koninkrijk moet Bribery Act-proof zijn. Van een dergelijke band kan al sprake zijn indien een onderneming een vestiging of inrichting in het Verenigd Koninkrijk heeft, ook al gaat het daarbij om activiteiten van volstrekt ondergeschikt belang.

Het Britse Ministry of Justice heeft aangegeven dat het, na de inwerkingtreding van de Bribery Act, niet de bedoeling is '(...) to drag well run companies before the courts for every infraction'. Echter, ook zonder vervolgingen, zal de Bribery Act toch de nodige invloed hebben,

ook in Nederland. Die invloed zal zich kunnen doen gevoelen door de te verwachten aanscherping van de gedragscodes van internationaal opererende bedrijven. Extra werk voor compliance officers en bedrijfsjuristen.

Tot slot is niet denkbeeldig dat de uitzondering die nu nog, in het Nederlandse vervolgingsbeleid en door de OESO, wordt gemaakt voor 'facilitation payments', geen al te lang leven meer zal zijn beschoren. Verwacht kan worden dat de Britten, net zoals de Amerikanen destijds

na invoering van de FCPA, de nodige moeite zullen doen om te zorgen voor een – aan hun eigen wetgeving aangepast – 'level playing field' op dit punt. •

21. Ibid.

22. Zie HR 21 oktober 2003, NJ 2006/328 (Zijpe).

23. Zie bijv. de Corruption Perception Index

van Transparency International: www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2009.

Embargo op Prinsjesdagstukken

Jacqueline Biesheuvel-Vermeijden¹

In de 'Kroniek van het Nederlands en Europees constitutioneel recht' in NJB 2010/1793, wordt op pagina 2208 het volgende gesteld: *'Ten slotte adviseerde een naar aanleiding van hernieuwde lekken ingestelde commissie Prinsjesdagstukken in haar rapport Publiek Geheim om voortaan de Prinsjesdagstukken pas op Prinsjesdag 's ochtends om 06.00 uur onder embargo aan Kamerleden en pers te verstrekken. Tevens moest de Kamer de embargoregeling vastleggen in haar Reglement van Orde. Op 1 juli nam de Kamer een hiertoe strekkend voorstel van de Commissie voor de Werkwijze zonder stemming aan.'*

Naar aanleiding van deze passage wil ik graag het volgende opmerken.

De Commissie Prinsjesdagstukken is op 14 oktober 2009 door het Presidium ingesteld met de opdracht om onderzoek te doen naar aanleiding van het uitlekken van de Prinsjesdagstukken in 2009. Haar rapport *Publiek Geheim* is op 12 januari 2010 door deze commissie aan de Voorzitter van het Presidium aangeboden.

In zijn reactie d.d. 18 februari 2010 (32 173, nr. 2) op het rapport geeft het Presidium aan besloten te hebben vast te houden aan uitvoering van de door de Kamer aangenomen motie-Van Gent (*Kamerstuk* 32 123, III, nr. 7). In deze motie wordt de regering verzocht om voortaan de begrotingsstukken de vrijdag vooraf-

gaande aan Prinsjesdag openbaar te maken. De aanbeveling uit het rapport om de verspreiding van Prinsjesdagstukken vooraf te laten gaan door een kort embargo op de dinsdag van Prinsjesdag vanaf 06.00 uur is dus niet door het Presidium overgenomen.

Voorts heeft het Presidium besloten de overige aanbevelingen uit het rapport voor advies voor te leggen aan de Commissie voor de Werkwijze. De Commissie voor de Werkwijze schrijft in haar reactie op 26 mei 2010 (32 391, nr. 1) het wenselijk te achten dat de geheimhoudingsplicht ten aanzien van de gedachtewisselingen in besloten (commissie)vergaderingen, de omgang met vertrouwelijke stukken en de gevolgen van schending

van de geheimhoudingsplicht of de vertrouwelijkheid op eenduidige wijze worden geregeld.

De voorstellen van de Commissie voor de Werkwijze tot wijziging van het Reglement van Orde in verband met de uitvoering van de aanbevelingen van de Commissie Prinsjesdagstukken alsmede de vaststelling van de Regeling vertrouwelijke stukken zijn op 1 juli 2010 zonder stemming aangenomen door de Kamer. Ook deze stukken zijn terug te vinden onder Kamerstuknummer 32 391. •

Auteur

1. Mr. J.E. Biesheuvel-Vermeijden is de Griffier van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.